

## גמרא:

אמר שמואל: אף על פי שאם יש שלשה או עשרה חוץ מהמזמן, יכול הוא לומר להם "ברכו" כי חיוב הזימון או הזכרת השם חל גם בלעדיו, מכל מקום עדיף שיאמר "נברך", כי לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל המברכים יחד. (56)

מקשה הגמרא ממשנתנו: תנן: בשלשה והוא אומר "ברכו", ומשמע שעדיף לומר "ברכו" כי מכבד בכך את שאר המסובין, כאומר להם הרי אתם מרובים ויכולים לזמן גם בלעדי, (57) ויקשה לשמואל, שהרי הוא מוציא עצמו מכלל המברכים?

מתרצת הגמרא: אימא

שכוונת המשנה היא, שאם יש שלשה חוץ א-ג ממנו, יכול לומר אף בלשון "ברכו", (1) ומכל מקום לשון "נברך" עדיף, כי בו אינו מוציא את עצמו מכלל המברכים.

ומוכיחה הגמרא כשמואל, ממה דאמר רב

מסובין: רבי יוסי הגלילי אומר: לפי רוב הקהל הם מברכים, ולכן בזימון של מאה מוסבין יש להוסיף על נוסח הזימון של עשרה, וכן באלף וברבוא, שנאמר [תהלים סו כז] "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל" ו"מקהלות" בלשון רבים משמעותו שיש כמה דרגות ב"קהל", ולכל דרגה נקבעה ברכה בנוסח שונה.

ומביאה המשנה מאידך את דברי התנא שסובר שאין שינוי בנוסח הזימון למעלה מעשרה מסובין:

אמר רבי עקיבא: יש ללמוד מה מצינו מתפילה בבית הכנסת, שגם רבי יוסי הגלילי מודה כי אין חילוק בנוסחה, אלא מעשרה ומעלה אחד מרובים ואחד מועטים אומר "ברכו את ה'", והוא הדין בנוסח הזימון, שמעשרה ומעלה אין בו שינוי. (55)

רבי ישמעאל אומר: נוסח "ברכו" בתפלה כך הוא: "ברכו את ה' המבורך".

57. ע"פ רש"י [ד"ה תנן], והחזו"א [לא ב] העיר שטעם זה שייך רק כשהוא רביעי, אך אם יהיו ששה יוכלו להחלק, ואילו בסמוך הבינה הגמרא שאם "ברכו" עדיף לא יחלקו.

ואמנם תוס' [ד"ה תנן] ביארו שהמקשה הבין שלשון "ברכו" עדיף, כי משמעותו ציווי, ואילו "נברך" משמעותו נטילת רשות לברך [וראה בע"ב שנידון הסוגיא איזה לשון "עדיף"].

1. אך אם יש רק שלשה, לא יאמר "ברכו", ואפילו לדעת האומר [מה א] שגם שנים מזמנים בפני עצמם - כי אינו אלא רשות, ואילו "ברכו" משמע שהוא חובה עליהם [מלא הרועים].

55. תוס' [ד"ה אמר] ביארו שרבי יוסי הגלילי יענה על טענה זו, כי בתפלה תקנו נוסח קבוע משום שכל העת יש נכנסים ויוצאים בביהכ"ס ואין הש"ץ יודע כמה הם, אך בסעודה שכלם קבועים ולא יוצאים עד אחר בהמ"ז, תלו את הנוסח בריבוי המסובין.

56. תוס' [ד"ה לעולם] הביאו ירושלמי שבברכת התורה אומר "ברכו", ואינו נחשב כמוציא עצמו מהכלל, כי מסיים ב"המבורך". ובתוי"ט ביאר שבבהמ"ז קצרו שלא יאמר "המבורך" כי ברכתה ארוכות, ורק בברכת התורה שהיא קצרה קבעו שיאמר "ברכו" ויסיים בהמבורך כדי לשותף עצמו עם הכלל.

כמעט בטובותיו של הקב"ה, וכאילו אומר שנותן לנו רק כדי מחיה ולא יותר.

אמר ליה אביי לרב דימי: והכתיב [שמואל ב, ז כט] "ומברכתך יבורך (את) בית עבדך לעולם", ואיך יתכן שדוד ביקש רק מעט "מטובותיך"? ענה לו רב דימי: בשאלה [בבקשה] שאני, כי דרך המבקש שאינו מעיז להרים ראש ולבקש בקשה גדולה, ולכן בקש דוד רק מעט מברכת ה'.

חזר אביי והקשה: בשאלה נמי הכתיב [תהלים פא יא] שהקב"ה אומר "הרחב פיך ואמלאהו", דהיינו בקש במלא פיך כפי שתחפוץ, ואמלא את כל בקשותיך? ענה לו רב דימי: הפסוק הוא, בדברי תורה כתיב, שבהם ראוי לבקש הרבה חכמה, אך בשאר דברים לא יבקש אלא מעט.

תניא, רבי אומר: האומר "בטובו חיינו" הרי זה תלמיד חכם, ואילו האומר "בטובו חיים" שמשמעותו שאחרים חיים, הרי זה בור, כי מוציא עצמו מן הכלל, כאשר אינו כולל הודאה על חיי עצמו עמהם.

נהרבלאי מתני איפכא: האומר "בטובו חיינו" הרי זה בור, ואילו האומר "בטובו חיים" הרי זה תלמיד חכם, כי סברו שבלשון "חיים" כולל את כל העולם, ואילו לשון

אדא בר אהבה, אמרי בי רב: תנינא [במשנה הסמוכה], ששה שאכלו יחד נחלקין, ומזמנים בנפרד בשתי חבורות של שלשה, ויכולים להתחלק עד שיהיו עשרה, ומעשרה ועד עשרים לא יחלקו, כדי שלא להפסיד את הזכרת השם. ובבית מדרשו של רב הוכיחו מכך: כי אי אמרת בשלמא שלשון "נברך" עדיף, משום הכי נחלקין, כי לא יפסידו בכך ממעלת הזימון, אלא אי אמרת שלשון "ברכו" עדיף, אמאי נחלקין, והרי לא יהיו אלא שלשה בכל חבורה, ולא יוכלו לומר "ברכו"? (2) — אלא לאו שמע מינה כי לשון "נברך" עדיף, וכך המסקנא, כי שמע מינה שלשון "נברך" עדיף, כדי שלא יוציא עצמו מכלל המברכים (3).

תניא נמי הכי בברייתא: בין שאמר "ברכו" בין שאמר "נברך" אין תופסין אותו [אין גוערים בו] על כך, כי אינו עושה איסור בשינוי זה, והנקדנין [הדייקנים] תופסין אותו על כך שהוציא עצמו מכלל המברכים.

ומברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו, כיצד? —

רבי אומר: האומר "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו" הרי זה תלמיד חכם, ואילו האומר "ומטובו חיינו" הרי זה בור, כי "מטובו" משמעותו מקצת טובו, ונראה

והיינו משום שאין ראייה ממה שאינם נחלקים ש"נברך" עדיף, אלא רק ש"ברכו" אינו עדיף. וכ"כ תוס' [ד"ה אלא], והוסיפו ש"עדיף" משמעותו "חשוב", וביאורו ש"נברך" נחשב כמו "ברכו".

אך הריטב"א כתב כי הסברא ש"לא יוציא עצמו מכלל המברכים" מכריעה להעדיף את

2. בדרכי משה [קצג] כתב שחבורה גדולה עדיפה משום "רוב עם", והפמ"ג [שם משב"ז ג] תמה שא"כ איך הוכיחו ש"נברך" עדיף, והרי לכתחילה גם ששה אין נחלקין, ויתכן דהיינו משום ש"ברכו" עדיף, וראה הערה 16.

3. רש"י גרס "שמע מינה 'אף ברכו' קאמר",

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא אמרין שצריך לומר "נברך שאכלנו" ולא "על המזון שאכלנו" אלא בזימון של שלשה עד עשרה, דליכא הזכרת שם שמים בנוסח הזימון, ויתכן לטעות שמברך את המזון שאכל, אבל בזימון של עשרה אנשים ויותר, דאיכא בנוסחו הזכרת שם שמים, מוכחא מילתא שכוונתם להודות להקב"ה, ויכולים לענות "על המזון שאכלנו", כדתנן במשנתנו: כענין שהוא מברך כך עונין אחריו, "ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו". הרי שבמקום שמזכירים שם שמים אומרים "על המזון שאכלנו".<sup>(5)</sup>

שנינו במשנה: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא.

הא גופא קשיא: אמרת ברישא "אחד עשרה ואחד עשרה רבוא", אלמא אין חילוק בין נוסח הזימון של עשרה ושל עשרה ריבוא, וכי הדדי נינהו, ואילו הדר קתני בסיפא, נוסחאות שונות של זימון לפי ריבוי המסובין: "במאה אומר", "באלף אומר", "ברבוא אומר"?

אמר רב יוסף: לא קשיא, הא, הסיפא, היא מדברי רבי יוסי הגלילי, ואילו הא, הרישא, היא מדברי רבי עקיבא.

"חיינו" נסוב רק על המסובים עמו. ולית הלכתא כנהרבלאי, אלא עדיף לומר "ובטובו חיינו".

אמר רבי יוחנן: האומר בזימון "נברך שאכלנו משלו" הרי זה תלמיד חכם, ואילו האומר "למי שאכלנו משלו" הרי זה בור, כי "למי" משמעותו שיש הרבה מאכילים, והוא מודה לאחד מהם, והיינו בעל הבית שהאכילו. אך כשאומר "שאכלנו משלו" סתם, משמעותו להקב"ה שכלם אוכלים משלו.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: והא אמרינן בהגדה של פסח "לפיכך אנו חייבים להודות וכו' למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו", הרי שראוי לומר הודאה בלשון "למי"?

אמר ליה: התם מוכחא מילתא שכוונתו להודות להקב"ה, שהרי מאן עביד ניסי — קודשא בריך הוא, ואינו כברכת המזון, שיתכן לטעות שכוונתו להודות לבעל הבית שהאכילו.

אמר רבי יוחנן: האומר בזימון "ברוך שאכלנו משלו" הרי זה תלמיד חכם, ואילו האומר "על המזון שאכלנו" הרי זה בור, כי כיון שלא אמר "משלו" נראה שמברך את המזון שאכל ולא את הקב"ה.<sup>(4)</sup>

לשון "נברך".

דברים, ולא רק על המזון שאכל משלו.

4. רי"ף רא"ש, וכן הבין הב"י [או"ח קצב] מדברי רש"י.

ובתוס' [ד"ה על] כתבו שבאומרו "על המזון" נראה כמברך את בעה"ב שהאכילו, שהרי להקב"ה הוא צריך להודות על הרבה

5. ביארנו ע"פ חזו"א [לא ב הובא בהערה למשנה] שרק העונים יכולים לומר "על המזון שאכלנו", ואילו המזמן אף שמזכיר שם שמים, כיון שהוא יחידי אומר "שאכלנו משלו".

אמר רבא: הלכה כרבי עקיבא. (8)

רבינא ורב חמא בר כוזי אקלעו לבי ריש גלותא. קם רב חמא וקא מחדר אבי מאה [חיזר אחר מאה אנשים, כדי לזמן בנוסח "נברך ה' אלהינו"].

אמר ליה רבינא: לא צריכת לחפש מאה אנשים, שהרי הכי אמר רבא: הלכה כרבי עקיבא, ואין מוסיפין במאה על הנוסח הנאמר בעשרה. (9)

אמר רבא: כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא, והיה מאריך בסעודתו, היינו מברכינן שלשה שלשה בקול נמוך, וממתינים אחר הברכה שיסיים ריש גלותא את סעודתו ויזמן בקול רם עם היושבים סמוך אליו.

מקשה הגמרא: למה נחלקו לחבורות של שלשה שלשה, והפסידו את הזכרת השם, וליברכו בחבורות של עשרה עשרה?

מתרצת הגמרא: אילו היו מזמנים בחבורות של עשרה, היה המזמן צריך להגביה קולו,

דתנן בסוף המשנה: רבי יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין, שנאמר "במקהלות ברכו אלהים", ו"מקהלות" בלשון רבים משמעותו שיש כמה דרגות ב"קהל", ולכל דרגה נקבעה ברכה בנוסח שונה, ואילו רבי עקיבא סבר שאין שינוי נוסחאות לפי ריבוי הקהל.

שינוי במשנה: אמר רבי עקיבא, מה מצינו בבית הכנסת וכו'. (6) מבארת הגמרא: ורבי עקיבא, האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה? — מיבעי ליה לדרשה אחרת, כדתניא: היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עוברין שבמעו אמן אמרו שירה על הים [בעת קריעת ים סוף]? — שנאמר "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל". והיינו, שבעת "מקהלות" עם ישראל על ים סוף, "ברכו ה'" בשירה אפילו העוברים שהיו ב"מקור".

ואידך, רבי יוסי הגלילי, שדרש מקרא זה לשינוי נוסחאות כפי ריבוי הקהל, מנין ידע שאפילו עוברין אמרו שירה? — מתיבת "מקור" נפקא, (7) ואילו תיבת "במקהלות" נדרשת כנ"ל.

8. הט"ז [קסז ד] כתב שהוצרך לפסוק הלכה כרבי עקיבא - אף שכלל הוא בכל מקום שהלכה כרבי עקיבא מחברו - כדי שלא נלמד מהרישא של המשנה שסתמא כריה"ג.

9. בהגהות מיימוניות [ברכות פ"ה אות ז] העלה מכאן שמצוה לחזור אחר זימון בעשרה, שהרי בו יש שינוי נוסח מזימון בשלשה, וראה דברי חמודות [אות פג].

6. יש גורסים את קטע המשנה כהמשך לתירוצו של רב יוסף, ואין זה ציטוט מהמשנה לתחילת קטע גמרא בפני עצמו.

7. ביפה עינים הביא שבירושלמי [סוטה ה ד] מצינו מחלוקת, דעת ריה"ג עוללים ויונקים אמרו שירה, אך לא עוברים, ואילו רבי מאיר סבר שאף עוברים אמרו שירה. וסיים שריה"ג לשיטתו בסוגיין. [ותמוה, שהרי גם ריה"ג מודה שעוברים אמרו שירה, אלא שדרש את הפסוק באופן אחר.

וחששו שמא שמע ריש גלותא ואיקפד על שברכו בפני עצמם בפרהסיא, (10) ולכן נחלקו לחבורות של שלשה. (11)

לא שמעי, את קול המזמן, כי היה קולו נבלע בקולות המסובים הרבים שסעדו אצל ריש גלותא. (12)

מקשה הגמרא: למה ברכו בפני עצמם, וניפקו בברכתא דריש גלותא וירויהו בכך זימון בהזכרת השם?

אמר רבה תוספאה: הני שלשה דברכי רפתא [אכלו לחם] בהדי הדדי, וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה בלא זימון, אחר שיגמרו סעודתם יצרפוהו לזימון, ויענה עמהם אף שכבר בירך, (13) אך רק אינון נפקין בזמון

מתרצת הגמרא: איידי דאושו כולי עלמא

10. כך פירש רש"י [ד"ה שמע], אך בתוס' רא"ש ביאר שהקפיד על שלא נמנו עמו, ונחסר ב"רוב עם" [וראה הערה 16].

"גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת, והא דרבנן הוא", וביאר הפמ"ג [שם א"א ו] שסבר שחיוב זימון רק מדרבנן, והחזו"א [לא א] נקט שכוונתו כי רק זימון של שלשה מה"ת, אך חיוב הזכרת השם בעשרה היא מדרבנן, וראה לעיל [מה הערה 8].

11. הטור [קצג] כתב "אם היתה חבורה גדולה וכו' וישמע בעה"ב ויקפיד, יכולין להחלק לחבורות של ג' ג'. ודייק הט"ז [ר ג] שרק עשרה יכולין להחלק, אך אין לבטל מפני קפידא חיוב זימון של שלשה. והעלה מכך שעשרה שלא סיימו יחד מותרין להחלק לשלשה שלשה אף שמפסדין הזכרת השם, כי אילו היה דינם כשלשה - שהתחלתן יחד אוסרתן להחלק, איך יכלו לבטל חיובן מחמת הקפדת ריש גלותא.

12. הרא"ש ביאר שחששו שלא ישמעו את המברך, ולא יצאו בברכת המזון, ולכן העדיפו להפסיד זימון בברכת השם כדי לשמעו. ומשמע מדבריו ששמעו ברכת הזימון, וכן נשמע מדברי רש"י [ד"ה שמע] שהטעם שלא היו יוצאין בזימון של ריש גלותא עם הזכרת השם, הוא רק משום שאין זמון למפרע.

והמג"א [קצג ז] העלה מכך שעשרה יכולין להחלק לג' ג' לכל צורך מצוה [והיינו שזימון בג' מקיים חלק מזימון עשרה, אך ביוסף אומץ נקט שלצורך מצוה יכול לבטל גם זימון בשלשה, וראה פמ"ג קצו משב"ז א, וחכמת שלמה קצג ובאגרות משה ח"א נו שאם דעתו מתחילת סעודה להחלק, מותר].

אך הטור [קצג] כתב "ואינן יכולים לשמוע הברכה", וביאר הב"י [ד"ה ומיהו] שכוונתו לברכת הזימון, כי כל אחד מהעונים לזימון יכול לברך את ברהמ"ז בעצמו, ובדרכי משה נחלק עליו, וכתב שכל אחד מהעונים צריך לשמוע את בהמ"ז גם מהמברך ולענות אחריו אמן, ובהכרח שמדובר באופן שלא יכלו לשמוע את בהמ"ז, והפרישה [אות ה] העיר שהרא"ש כתב "דזה טוב להם ממה שלא יצאו בבהמ"ז" ומשמע שהעונים אינם מברכין עמו בלחש.

ותמה הנשמת אדם [מח ב] שהרי אצל ריש גלותא נחלקו רק משום שלא יכלו לשמוע את הברכה, ומניין שיותר להחלק לצורך אף כשיכול לשמוע את הברכה [ויתכן שראיית המג"א ממה שלא נחלקו מפני כבודו לעשרה, וישמעו] ומסקנת המ"ב [שם לט] שלא יחלקו אפילו למצוה.

13. בתוס' רא"ש כתב שאינו גרוע ממי שבא בסוף הסעודה ואכל עמם עלה של ירק, שיכול להצטרף עמהם. והוכיח מכך החזו"א [לא ב]

וראה לשון הרשב"א שזימנו בשלשה כי

דידיה, ואילו איהו לא נפיק ידי חובתו בזמון דידיה, לפי שאין זמון למפרע — אחר ברכת המזון.

שנינו במשנה: רבי ישמעאל אומר: נוסח "ברכו" בתפלה כך הוא: "ברכו את ה' המבורך".

רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא [לבית הכנסת] דמקום<sup>(14)</sup> הנקרא "אבי גיבר", קם קרא קריאת התורה בספרא, ואמר כשעלה לקרות: "ברכו את ה'", ואשתיק, ולא אמר "המבורך", אוישו כולי עלמא [צעקו כל הציבור] "ברכו את ה' המבורך!"

אמר רבא: "פתיא אוכמא [כלי חרס שחור]<sup>(15)</sup>, בהדי פלוגתא — של רבי ישמעאל ורבי עקיבא — למה לך?!, הרי גם רבי עקיבא מודה לרבי ישמעאל שעדיף לומר

"המבורך", ורק אינו מחייב לאומרו, ואם כן למה לך להמנע מאמירתו. ועוד, הא נהוג עלמא לומר "המבורך" ברבי ישמעאל.

### מתניתין:

שלשה שאכלו כאחת, התחייבו בזימון, ושוב אינן רשאים לחלק ולברך כל אחד בפני עצמו, וכן ארבעה, וכן חמשה לא יחלקו, ואף על פי שחייב החבורה בזימון מתקיים בשלשה, גם בלעדי הרביעי והחמישי, בכל זאת אסורים להפקיע מעצמם את החיוב שלהם בזימון.

ששה נחלקין לזמן בשלשה שלשה, וכן יכולים להחלק עד שיהיו עשרה. ועשרה אין נחלקין, כדי שלא יפסידו את הזכרת השם בזימון, עד שיהיו עשרים, ואז, אם ירצו,<sup>(16)</sup>

שחל עליו כשהיה בחבורה, רק שהשנים אינם יכולים לזמן עמו. ולכאורה דינו תלוי בטעם ששנים שברכו אין מצטרפין, שלדעת הרשב"א ש"בטלו תורת זימון מהאחד", לא יוכל להצטרף, אך להריטב"א "שאינן הזימון נמסר ליחיד" עדיין הוא יכול לזמן עם חבורה אחרת.

14. ראה רש"י בעירובין [סא ב ד"ה בבין] שהיה זה בית כנסת גדול. ובהעניית [כו א ד"ה אבין] כתב שהוא שם מקום, או שם אדם.

15. כאן פירש"י [ד"ה פתיא] שהוא כלי חרס, וראה בע"ז [טז ב] שפירש שהוא כלי שחור, והכוונה לשבח, כי בגדיו לא היו לבנים, מחמת שהיה עסוק בתורה, ולא היה לו פנאי לכבסם.

16. כך פירש רש"י, ובדרכי משה [קצג ב] דייק מכך שעדיף שלא להחלק, כי חבורה גדולה

שהצורך שיאכל כזית אינו בכדי שיתחייב באיזו ברכה [ראה מחלוקת הראשונים בזה לעיל מח הערה 9], שהרי אחר שברך כבר אינו מחויב ברכה. וכבר חילקנו שם בין האוכל ירק, שאם אינו חייב בברכה הרי הוא כאדם מהשוק, שאינו מצטרף אלא רק "עונה", ורק בעת חיובו בברכה יכול להצטרף כ"מברך", לבין האוכל פת שכבר התחייב בברכת הזימון ולא נפקע חיובו.

עוד כתב הרא"ש שדוקא אחד שברך בפני עצמו מצטרף לשנים שלא ברכו, [והריטב"א הביא בשם הראב"ד שאפילו אם הקדים ואמר ברכת הזימון, אינו כלום ומצטרף], אך שנים שברכו בלא זימון אין מצטרפין ליחיד שעדיין לא ברך, כי אילו היו מצטרפין היתה הגמרא נוקטת אופן זה שהוא יותר מחודש.

ובבה"ל [קצד ד"ה וכן] כתב שיוכל השלישי להצטרף עם חבורה אחרת, [ואפילו של שנים, אם אכל עמהם], כי לא פקע ממנו חיוב הזימון

לזמון, ואם ירצו יזמנו יחד<sup>(19)</sup>. ואם לאו  
[שאין מקצתן רואין את מקצתן] אלו  
מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן.

ומסיימת המשנה בדין ברכת הכוס של ברכת  
הזימון<sup>(20)</sup>: אין מברכין "בורא פרי הגפן"<sup>(21)</sup>  
על היין כמות שהוא, כי אינו ראוי לשתיה

יוכלו לזמן עם הזכרת השם בשתי חבורות  
של עשרה עשרה.

שתי חבורות, שבכל אחת שלשה אנשים,<sup>(17)</sup>  
שהיו אוכלות בבית אחד, בזמן שמקצתן  
רואין אלו מחבורה זו את מקצתן אלו  
מחבורה השניה,<sup>(18)</sup> הרי אלו מצטרפין

מצטרפין לעשרה כדי להזכיר השם].  
והנה דעת רבינו יונה ששתי חבורות  
המצטרפות בראיה, נעשות לחבורה אחת, אולם  
בחיי אדם [מח ה] כתב שאם באחת מהן יש רק  
שנים, אין אחד מהן רשאי לזמן לבדו עם חבורה  
השניה, כי מפיקע זימון מחבורתו, ואילו הם  
כחבורה אחת למה הוא תלוי בבני חבורתו דוקא,  
וראה בה"ל [קצנ ד"ה אבל, קצה ד"ה שתי].

18. הרש"ש [מכות ו ב] כתב שדי בראית חלק  
מכת אחת את חברתה, אף שהכת השניה אינה  
רואה אותה כלל, אך בערוך לנר [שם] נקט  
שצריך שחלק מכל כת יראה חלק מהכת השניה.  
וראה אור שמח [ברכות ה יב] ולהלן ע"ב.

19. הב"ח [קצה ב] ביאר שיכולים להצטרף  
יחד, אך ודאי רשאים להחלק ולברך כל חבורה  
בפני עצמה, כי כיון שיש בכל חבורה כדי זימון,  
אין בכך משום "רוב עם", כמו שששה ועשרים  
מתחלקין, ושלא כדרכ"מ.

20. הצ"ח ביאר שמחלוקת רבי מאיר וחכמים  
היא רק בכוס של ברכת המזון, כי חכמים סברו  
שמזמן על יין חי, ומוזגה רק בברכת הארץ  
[כמבואר ברי"ף, ולהלן נא א], ואילו רבי מאיר  
סבר שמוזגה קודם ברכת הזימון, ורק המחלוקת  
המובאת בבביתא להלן [ע"ב] עוסקת בברכת יין  
שאינו מזוג.

21. ראה רש"י להלן [ע"ב ד"ה אין] שמברך

עדיפה משום "רוב עם" [כמבואר בהערה 10],  
והט"ז [שם ג] כתב שהתנא לא רמוז על כך, כי  
מאידך יש עדיפות גם בחלוקתן, שהרי יעשו שני  
זימונים, ולכן החלוקה תלויה "אם ירצו".  
והפמ"ג [משב"ז שם] כתב שהדרכי משה  
כתב כן רק לגבי עשרים, כי בהם יש עדיפות  
להזכיר את השם בחבורה גדולה, אך ששה  
יכולין להחלק לכתחילה, ולכן דקדק רש"י לפרש  
כן רק בעשרים. אך באליהו רבה נקט שכוונת  
הדרכ"מ גם לחבורה של ששה, וראה הערה 19.

17. כך דקדק הגר"א מהסיפא "ואם לאו, אלו  
מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן", והעלה מכך  
שאם בכל חבורה היה א' או ב' אין מצטרפין  
יחד לזימון. והגרעק"א [על שו"ע] הוכיח  
שמצטרפין יחד לשיעור זימון, מדברי הרא"ש  
שש"ץ העומד בפתח מצרף למנין אפילו חבורה  
אחת בחוץ ואחת בפנים, כשם שהמזמן מצרפן,  
ובהכרח מדובר באופן שאין בכל חבורה שיעור  
זימון [וראה מ"ב קצה ט, נה נד].

ובבה"ל [קצה ד"ה שתי] תלה נידון זה  
בטעם הצירוף, שלדעת הרשב"א נחשב כהסבר  
יחד, ואפילו אם אין בכל אחת כדי זימון  
מצטרפין, וכן נקט הרמב"ן [מה א], אך הביא  
שהרשב"ש [לז] כתב שאפילו אם יש בכל אחת  
יותר משלשה, אין מצטרפין לעשרה לחייב  
הזכרת השם [וסבר שחיוב הזימון של שלשה  
אינו כחיוב של עשרה, ואין הצירוף מועיל  
לחיוב חדש, ולכן מועיל למנין ולא לזימון, אך  
הגר"א נקט שאם חל כבר חיוב בשלשה, שוב

מחמת חוזקו עד שיתן לתוכו מים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, גם על יין כמות שהוא מברכין.

מכברו, בכל זאת הם מצטרפין, וחלה עליהם חובת זימון, (23) ולכן אינן רשאים ליחלק.

### גמרא:

שנינו במשנה: "שלשה שאכלו כאחת, אינן רשאים ליחלק", ותמהה הגמרא: מאי קא משמע לן? — הרי כבר תנינא חדא זימנא במשנה לעיל [מה א] "שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן", ופשיטא שכל עוד לא קיימו חיובם אינם יכולים להחלק?

אי נמי, כוונת המשנה לחדש כי הא דרב הונא, דאמר רב הונא: שלשה שבאו משלש חברות, שכל אחד מהם הגיע מחבורה אחרת [של שלשה, כדלהלן], ועשו שלשתן חבורה נפרדת, אפילו אם שלשתן לא אכלו כלום יחד, (24) כיון שכבר התחייבו בזימון בחבורותיהם הראשונות, אינן רשאים ליחלק.

מבאר הגמרא: הא קא משמע לן — כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל: שלשה שישבו לאכול כאחת, ואפילו עדיין לא אכלו, (22) אינן רשאים ליחלק.

אמר רב הסדא: והוא שבאו משלש חברות של שלשה בני אדם, כי אם בתחילה אכלו בחבורות של שנים, וגם אחר שהצטרפו שלשתן לא אכלו יחד, הרי לא התחייבו בזימון.

לישנא אחרינא: אמר רבי אבא אמר שמואל: הכי קתני — שלשה שישבו לאכול כאחת, אף על פי שכל אחד ואחד אוכל

אמר רבא: ולא אמרן שהפורשים מחבורות נ-1 אחרות מצטרפין לזימון, אלא באופן דלא אקדימו הנך חברות שפרשו מהם ואזמון עלייהו בדוכתייהו, כמו שמצינו לעיל [מה

כיון שכברותיהם חלוקים, אין ביניהם צירוף, ולא יתחייבו בזימון.

"בורא פרי העץ" כי כל עוד לא נמזג לא השתנה לשבח, ונשארה ברכתו כברכת הענבים שיצא מהם. והרמב"ם בפיה"מ כתב שקודם שמזגוהו אינו יין מפני שלא יוכלו לשתותו.

24. כך פירש רש"י, ותמה הב"י [קצג ה] אם כן במה הצטרפו, והרי ברכת זימון היא רק על פת, ואין מברכין על הפת אלא במקום שאכלה. וביאר שבאו מג' חברות שאכלו בבית אחד בג' זוויות, וכשמתקבצים מפינה לפינה אינו חשוב כשינוי מקום.

22. תוס' לעיל [מה א ד"ה שלשה] ביארו שברכו 'המוציא' והתחילו לאכול יחד, אלא שלא אכלו כזית יחד [וראה שם הערה 1]..

ובאופן נוסף ביאר, שכיון שבאו להצטרף יחד, אע"פ שלא הסבו יחד, ולא אכלו יחד, כיון שהתוודעו לזמן אינם רשאים להחלק, וצריכים לאכול יחד כדי לזמן, ותמה הט"ז [ח] איך יתחייבו לאכול לצורך זימון כאשר עדיין אינם חייבין בזימון. והמג"א [יג] כתב שבמקום

ורבינו יונה נקט שאפילו לא התחילו לאכול, כיון שישבו לאכול בקביעות יחד, שוב אין רשאים להחלק, כי כיון שגמרו בדעתם וקבלו על עצמם לעשות מצוות זימון, אין להם להחלק עד שיזמנו ויפטרנו מחיובם.

23. תוס' [ד"ה שלשה] ביארו שהיה אמינא כי